

MARTIN ŠRAJER / 6. 10. 2022

„Marečku, podejte mi pero!“

Po mimořádném úspěchu crazy komedie *Jáchyme, hod' ho do stroje!* (1974) napsali Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák scénář z prostředí, které jim bylo zvláště blízké. Oba dva dříve pracovali jako pedagogové, mimo jiné ve večerní škole pracujících. Právě do tohoto prostředí zasadili svůj druhý, neméně populární snímek „*Marečku, podejte mi pero!*“ (1976). Režie se opět ujal osvědčený Oldřich Lipský, spolupracující s oblíbeným scenáristickým duem celkem čtyřikrát.

„Už dlouho na to myslíme, že musíme napsat něco o škole a hlavně o učitelích, protože školu známe nejen jako žáci“, vysvětlovali Smoljak se Svěrákem v dobové reportáži z natáčení.^[1] Tamtéž dodávají, že téma normální školy považovali za obehnané. Zřejmě mínili studácké veselohry Martina Friče (*Kantor Ideál* [1932], *Škola základ života* [1938], *Cesta do hlubin studáckovy duše* [1939]) a Miroslava Cikána (*Studujeme za školou* [1939]). Ve svém filmu se proto zaměřili na školu, kde studenti svým věkem často převyšují kantory.

Větu z názvu filmu svým třesoucím se hlasem před zkoušením pronáší zasloužilý češtinář Hrbolek v nezapomenutelném podání Františka Kovaříka. Když některý z vyvolaných studentů nezná odpověď na jeho otázku, Hrbolek výkon hodnotí zkormouceným, ve veřejném povědomí dodnes přežívajícím výrokem „Nepotěšil jste mne, chlapče. Ani já vás nepotěším“. Podobně zlidověly i mnohé další ukázky cimrmanovské verbální hravosti, které ve třídě tvořené žactvem pokročilejšího věku zazní.

Stejně jako v tradičním školním kolektivu, i zde najdeme třídní šprýmaře (Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák), neodbytného snaživce (Josef Kemr) nebo podlézavého Hujera (Václav Lohniský), vtírajícího se učitelům do přízně švestičkami z vlastní zahrádky. Do tohoto souboru karikatur jsme uvedeni trochu více rozepsanou postavou mistra z továrny na zemědělské stroje Jiřího Kroupy (Jiří Sovák). Návrat do školních

lavic jej netěší. Pokud si ale chce udržet svou pracovní pozici v plně automatizovaném provozu, nemá na vybranou. Musí se rekvalifikovat.

Do života protagonisty tak podobně jako v *Jáchymovi* zasahuje vědeckotechnická revoluce, které je člověk nucen ustoupit. Morousovitéy kariérista Kroupa, spoléhající spíš na vlastní zkušenosti a selský rozum než na výdobytky moderní techniky, se jí podřizuje dost neochotně. Ve výsledku ovšem získává možnost řídit provoz z pohodlné prosklené kabiny, což byla zřejmě jeho hlavní motivace, a zároveň dokáže lépe komunikovat se synem (Sovákův skutečný syn Jiří Schmitzer), který mu nabídl doučování matematiky.

Ze skutečnosti, že syn a otec navštěvují stejnou školu a třídu, jeden přes den, druhý večer, vyplývá řada humorných záměn a komplikací. Spolužačka Kroupy staršího se například domnívá, že ji tovární mistr nejspíše zve na rande na hřbitově. Než se vyjasní, že vzkaz napsal syn a adresátkou byla jeho vrstevnice, vnímající zatím hřbitov jako místo romantických schůzek, ne věčného odpočinku, Kroupovi se málem rozpadne manželství.

Smoljak se Svěrákem byli již lépe adaptovaní na filmovou tvorbu a částečně se podíleli na castingu. Hlavní mužské role například psali přímo pro Jiřího Sováka a Jiřího Schmitzera. Během vlastní produkce, probíhající v roudnické strojárně nebo v bývalé školní budově v Dušní ulici v Praze, a režie situačních gagů ale plně důvěřovali Lipskému. Ten pro film objevil Tomáše Holého. Synovec rekvizitáře na poslední chvíli zaskočil za nemocného dětského herce. Ztvárnil žáka Matulu nesoucího vzkaz od ředitele. Když Lipský zanedlouho připravoval rodinný film *Ať žijí duchové!* (1977), obsadil Holého již do větší role.

Ač jde opět o komedii stylizovanou, běžná fakta pozdně socialistické reality nezveličuje a nezesměšňuje v takové míře jako *Jáchym*. Postavy jsou sice abstrahovanými typy, ale zažívají uvěřitelné situace a je snazší s nimi souznět a vnímat skrze ně společensko-kritickou rovinu příběhu. Civilnější pojetí odpovídá autorskému záměru vyjádřit „obdiv k těm, kteří ještě po mnoha letech, co školu opustili, se do ní vracejí a usedají večer po práci do školních škamen“.^[2]

Větší scenáristická suverenita je patrná z kompoziční preciznosti vyprávění. Některé vtipy, například s Hliníkem, který se odstěhoval do Humpolce, jsou připravovány

v průběhu celého děje, aby mohly zazářit ve chvíli, kdy už pointu nečekáme. Důvtipný, kultivovaný a hladce plynoucí film bez hluchých míst viděly v českých kinech od jeho premiéry na letním Filmovém festivalu pracujících přes dva miliony diváků. Miliony dalších jej pak zhlédly na televizních obrazovkách a streamovacích platformách.

„Marečku, podejte mi pero!“ (Československo 1976), režie: Oldřich Lipský, scénář: Ladislav Smoljak, Zdeněk Svěrák, kamera: Jiří Macák, hudba: Svatopluk Havelka, hrají: Jiří Sovák, Václav Lohniský, Iva Janžurová, Míla Myslíková, Josef Kemr, Ladislav Smoljak, Zdeněk Svěrák, František Kovářík, Josef Abrhám a další. Filmové studio Barrandov, 93 min.

Poznámky:

[1] Olga Kühnelová, Nová komedie Oldřicha Lipského. *Záběr*, č. 2, 1976, s. 3.

[2] Ivan Hrdina, Zítra to snad natočíme aneb Těžká cesta za českou komedií. *Scéna*, č. 14, 1976, s. 6.